

Napsal Robert Saudek

(E*forum, 26. 06. 2013)

29. června uplyne devadesát let od smrti **Fritze Mauthnera** (1849 Hořice – 1923 Meersburg). Od šesti let žil Mauthner v Praze, zde studoval práva, psal pro Kuhův deník *Tagesbote aus Böhmen*. V roce 1876 Prahu nadobro opustil, usadil se v Berlíně, působil v redakci *Berliner Tageblatt*. Prosadil se parodickou sbírkou *Nach berühmten Mustern* (1878). V románu *Der letzte Deutsche von Blatna* (1887) vypsál depresi německé menšiny v éře rozvoje českých národně-politických snah. Počátkem nového století publikoval třísvazkové *Beiträge zu einer Kritik der Sprache* (1901–1902), jež teprve později byly doceněny jako dílo předjímající úvahy Ludwiga Wittgensteina.

V roce 1903 si Mauthner počal dopisovat s **Robertem Saudkem** (1880 Kolín u Prahy – 1935 Londýn). Saudek se po studiích v Praze, Lipsku a v Paříži usadil v Berlíně, jeho dramata se brzy hrála jak na scénách v Německu, tak v Praze, Saudek referoval v německém tisku mj. i o českém písemnictví, prosadil se také jako romanopisec (*Und über uns leuchtende Sterne*, 1907; *Dämon Berlin*, 1907; *Der Mikado. Ein Seeroman*, 1909; *Die Spielerin*, 1910; nejslavnější z nich vyšel ovšem až po válce – *Die Diplomaten*, 1921, č. *Diplomati*, 1921). Ve dvacátých a třicátých letech působil jako československý diplomat postupně v Berlíně, Haagu a Londýně, psal pro *Prager Presse*, a – snad především – rozvinul svůj letitý zájem o problematiku vztahů mezi jazykem a psychikem v respektovaných pojednáních grafologických (zejm. *Vědecká grafologie: psychologie písma*, 1925; *Experimentální grafologie*, 1928).

V Mauthnerově pozůstalosti, kterou spravuje Institut Leo Baecka, se nalézají na šedesát dopisů a pohlednic, jež Saudek Mauthnerovi v letech 1903–1921 adresoval. Pokud je nám známo, dochoval se jediný protějšek – a sice Mauthnerův dopis Saudkovi z roku 1921, uložený v LA PNP ve fondu Arne Laurin. Saudkovy dopisy představují mnohostranně pozoruhodný dokument: mimo jiné ukazují Roberta Saudka jako osobnost zvědavě a činorodě rozkročenou mezi rodným a berlínským prostředím, a komplikují také obraz Mauthnera jako typicky zarputilého nepřítelů všeho českého. Ostatně již počátkem roku 1907 Saudek v deníku *Čas* napsal: „Nevyslovuji tu osobní názor, nýbrž skutečný stav věcí, konstatuji-li já, Čech žijící v Berlíně mezi německými literáty, konstatuji-li fakticky: principiální antipatie proti české literatuře v Německu je tím, čemu Ibsen říkával *eine Lebenslüge*, je to neprávem tvrzená nepravda, kterou se doma po desetiletí těšíme. Tvrdí-li pražští Němci něco jiného, pak o poměrech v říši nejsou informováni“ (citováno v *Lidových novinách* 17. 1. 1907); a v článku *Fritz Mauthner a my* Saudek tuto tezi vztáhl přímo na Mauthnera: „Často jsem s ním mluvil o Čechách a poznal jsem, že nás a naše snahy má upřímně a vřele rád. Česky už téměř neumí“ (*Národní listy* 2. 3. 1907). Jako ukázkou ze souboru, jehož edici

připravují Václav Petrbok a Michal Topor, přikládáme nedatovaný Saudkův dopis pocházející pravděpodobně z konce roku 1906 nebo z prvních dní roku 1907.

mt

Berlín W50, Regensburgerstr. 15

Milý a drahý mistře,

srdečný dík za Vaše přátelské řádky. Své „dva omyly“ jsem přirozeně zjistil hned, jak jsem přečetl Váš dopis.**[1]** Věc se stala tak, že jsem chtěl zevrubně psát o 2. vydání.**[2]** Avšak Voss. [Vossische Zeitung], B. B. C. [Berliner Börsen-Courier] atd. prohlásily, že redakce o tom budou psát samy. Zbyl jen W. a M. [Die Welt am Montag], bylo mi řečeno, že rubrika má jen 80 řádek a rukopis by musel přijít týž den. Napsal jsem proto okamžitě, čemu se říká „jubilejní poznámka“, protože mi šlo pouze o to „dát signál“, o to, aby se vůbec psalo. Záleží „jak známo“ na tom, kdo napíše jako první. – Nejsem tak neskromný, abych se domníval, že já, hloupý chlapec, bych k tématu mohl říct něco nového.

Přece jsem však neskromný tak, že se raduji z Vaší likvidační práce na fyziologické psychologii, protože vidím otevřenou cestu k psychologii budoucí (charakterologii), kterou považuji za své životní dílo. To jsem mimochodem vyložil v jednom článku, kde jsem napadl P. J. Möbiuse v recenzi jeho brožury „Beznaděj vší psychologie“**[3]** a půltuctem citátů z Kritiky jazyka prokázal její vliv na oficiální psychologii. Ten článek měl stát v B. T. [Berliner Tageblatt]. Tiskové korektury jsem četl v den, kdy vyšla Vaše předmluva v Zukunft.**[4]** Z toho faktu byl p. Block**[5]** tak rozhořčen, že nechal můj článek ležet, „protože pan Mauthner vlastně vůbec nezasluhuje, aby se mu dávalo slovo, když píše pro Zukunft“.

Tak dnes vypadá berlínská žurnalistika!

O českém knižním vydání Kritiky jazyka**[6]** jsem se dozvěděl od Vás. Pan Otto svého času Knihu pohádek**[7]** pro „Světovou knihovnu“ odmítl, ačkoli tomu mně spřátelený redaktor**[8]** věnoval velké úsilí. Prosím, pošlete mi jeden exemplář. Napíšu Ottovi, u něhož jsem vydal dva německé svazky,**[9]** málo přátelský dopis kvůli tomu, jak se ke mně v této věci zachoval.

Ona záležitost s Leben**[10]** byla velmi nepříjemná. Onemocněl jsem z toho tak, že jsem už ani nedoufal, že vstanu. Kurýrovala mě snad polovina fakulty. Nakonec se o mě staral profesor (Rosenheim)**[11]** a delší cesta k moři (Brémy – Konstantinopol) mě zase postavila na nohy. S Leben nemám samozřejmě už dlouho nic společného.

Se srdečnými pozdravy a přáním všeho dobrého
Váš upřímně oddaný

Přeložil a vysvětlivky napsal Michal Topor

- 1) Jde patrně o reakci na nějaký Mauthnerův komentář k textu, který Saudek publikoval v berlínském týdeníku *Das Blaubuch* (Robert Saudek: *Die Sprachkritik*, in *Das Blaubuch* 2, 1907, č. 3, 17. 1., s. 79–89).
- 2) Fritz Mauthner: *Beiträge zu einer Kritik der Sprache*, sv. 1. (*Zur Sprache und zur Psychologie*), 2., přepracované vydání, Stuttgart, Cotta 1906.
- 3) Paul Julius Möbius: *Die Hoffnungslosigkeit aller Psychologie*, Halle an der Saar, C. Marhold 1907.
- 4) Fritz Mauthner: *Kritik der Sprache*, in *Die Zukunft* 14, 1906, sv. 56, 22. 9., s. 433–439.
- 5) Paul Block (1862–1934) – redaktor listu *Berliner Tageblatt*, později jeho pařížský dopisovatel.
- 6) Fritz Mauthner: *Podstata řeči* (*Príspevky ke kritice řeči: 1. část 1. svazku*). „Se svolením autora z němčiny přel. podle 2. vyd. originálu Adolf Gottwald“, Praha, J. Otto 1906.
- 7) Fritz Mauthner: *Aus dem Märchenbuch der Wahrheit. Fabeln und Gedichte in Prosa* (Stuttgart, Cotta 1899), pod titulem *Lügenohr* vyšlo již v roce 1892. O tom, že se zabývá překladem textů z knihy pohádek, píše Saudek Mauthnerovi již v dopise ze 14. prosince 1903, v dopise z 28. 8. 1904 Saudek avizuje její vydání v knižnici Máj.
- 8) Míňen Jaroslav Kvapil
- 9) Patrně toto: Josef Laichter: *Wahrheitsucher*, 2 sv., Praha, J. Otto 1906 (*Slavische Roman-Bibliothek*, sv. 8), přel. Robert Saudek. Saudkův německý překlad Laichterova románu vycházel již roku 1905 v listu *Hamburger Echo*.
- 10) Od srpna 1905 se Saudek podílel na redakci berlínského „ilustrovaného týdeníku“ *Das Leben* (4. 8. 1905 to Saudek oznamuje Mauthnerovi); list vydával Arthur Kirchhoff – posléze zakladatel týdeníku *Das Blaubuch*.
- 11) Patrně Arthur Rosenheim (1865–1942), od r. 1903 profesor fyzikální chemie na berlínské univerzitě.